

ВІДГУК

офіційного опонента доктора психологічних наук, професора Бойко-Бузиль Юлії Юріївни на дисертацію Мітенко Тетяни Миколаївни на тему: «Психолого-правові засади удосконалення професійної діяльності працівників кінної патрульної поліції», подану до захисту в спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія»

Ступінь актуальності обраної теми. Актуальність вивчення проблеми удосконалення професійної діяльності працівників кінної патрульної поліції не викликає сумнівів. Професійна діяльність кінного патрульного поліцейського значно відрізняється від несення служби у складі автопатрулів, піших, мото- та велосипедних патрулів тощо. Підрозділи кінної поліції відіграють особливу роль у патрулюванні важкодоступних територій, таких як паркові та лісопаркові зони, а також у підтримці безпеки під час масових заходів. Це унікальні спеціалісти, які володіють специфічними знаннями та навичками.

Враховуючи сезонний характер діяльності кінної поліції, необхідно забезпечити високу ефективність їх підготовки та роботи протягом обмеженого періоду. Це вимагає комплексного підходу до навчання та тренувань, де особливого значення набувають не лише ефективне виконання безпосередніх службових обов'язків із забезпечення безпеки та публічного порядку, здатність оперативно реагувати на будь-які виклики, що виникають під час патрулювання, але і знання основ зоопсихології та ветеринарної медицини й умінь взаємодіяти з твариною. При цьому слід враховувати й необхідність розвитку пізнавальної, емоційно-вольової та комунікативної сфери фахівця, що стає можливим у процесі професійно-психологічної підготовки поліцейських.

Тож дисертаційне дослідження Тетяни Миколаївни Мітенко є начасним, бо присвячене комплексному вивченню професійно-значущих індивідуально-психологічних властивостей кавалеристів з метою розроблення напрямів покращення психологічного забезпечення професійної діяльності працівників кінних підрозділів Національної поліції.

Між тим, підготовка працівників-кавалеристів досі не була предметом дослідження у вітчизняній юридичній психології. В науковій літературі можна знайти лише поодинокі статті стосовно зарубіжного досвіду у цій площині. Тому актуальність теми дисертаційної роботи Мітенко Т.М. «Психолого-правові засади удосконалення професійної діяльності працівників кінної патрульної поліції» очевидна.

Тему дисертаційної роботи затверджено вченою радою Національної академії внутрішніх справ (витяг з протоколу № 22 від 12.11.2020 р.).

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.
Ознайомлення з дисертацією та науковими публікаціями Т.М. Мітенко засвідчує, що вони характеризуються чіткістю формулювання та аргументування сформульованих завдань, структурованістю та логічністю викладення матеріалу, вираженою практичною спрямованістю.

Засадничі положення дисертації, надані у вступі, сформульовані коректно і несуперечливо. Так, об'єктом дослідження визначена професійна діяльність працівників кінної патрульної поліції, предметом – психолого-правові засади удосконалення цієї діяльності. Мета дисертації досягається послідовно за рахунок вирішення низки завдань, причому кожне з них ґрунтовно висвітлюється в окремих підрозділах та розділах.

Характеристика методів завершується описом емпіричної вибірки, представленої працівниками кінних підрозділів Національної поліції різних областей України. Зазначимо, що скомплектувати таку вибірку та провести серед її представників психодіагностичне обстеження – досить непросте в управлінському сенсі завдання, а його вирішення засвідчує наявність у здобувачки організаційних та комунікативних здібностей.

Аналіз та узагальнення одержаних результатів проведений Т.М. Мітенко достатньо якісно, що дозволило їй запропонувати професіограму та психограму кінного поліцейського. Знайомство з науковими доробками у цій площині дозволяє стверджувати, що надані моделі в цілому співпадають з моделями представників інших фахових напрямів, але містять специфіку, пов'язану з

перетином вимог професій двох типів: «людина – людина» та «людина – природа». Таке поєднання слід вважати досить складним, отже, оцінювати успішних кінних патрульних поліцейських слід як унікальних фахівців, підготовка яких потребує тривалої та якісної підготовки.

Вагомим внеском дисертантки є узагальнення щодо структури та змісту психологічного забезпечення професійної діяльності працівників-кавалеристів та визначення специфічних для них блоків професійної і професійно-психологічної підготовки. Такий підхід в подальшому цілком може бути реалізований у практичних підрозділах за умови, що зацікавленими особами будуть підготовлені відповідні методичні рекомендації.

Можемо стверджувати, що дисертація Т.М. Мітенко становить собою цілісне й завершене науково-практичне дослідження, в межах якого охарактеризовані концептуальні підходи, визначений зміст та надане нормативно-правове обґрунтування системи психологічного забезпечення професійної діяльності працівників кінної патрульної поліції, емпірично встановлені професійно-значущі властивості працівників. Це дозволило створити професіограму та психограму працівника кінної патрульної поліції, висвітлити організаційно-правові та психологічні засади вдосконалення професійної діяльності даного фахового напрямку.

Дисертація оформлена відповідно до вимог, які сформульовані до такого виду кваліфікаційних робіт та ґрунтується на аналізі значної кількості теоретичних джерел, зокрема перелік використаних джерел представлений 234 роботами вітчизняних і зарубіжних авторів, що надало здобувачці можливість здійснити структурно-функціональний аналіз психологічних чинників діяльності працівників кінної патрульної поліції (розділ 1), підібрати релевантний цілям дослідження психодіагностичний інструментарій та провести збір, аналіз і інтерпретацію узагальнених емпіричних даних (розділ 2), розробити нормативно-правову модель психологічного забезпечення ефективної професійної діяльності працівника кінної патрульної поліції та визначити специфіку підготовки працівників (розділ 3).

Результати дослідження апробовані на достатньому рівні, зокрема викладені у 10 публікаціях, серед яких фахові наукові видання України категорії «Б», міжнародні наукові видання, матеріали науково-практичних та науково-теоретичних конференцій.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів, проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Представлені в дисертації теоретичні та експериментальні дані є результатами власних досліджень; використання ідей, результатів і текстів інших авторів в усіх випадках мають посилання на відповідне джерело. Окрім вже зазначених вище положень наукової новизни, здобувачка визначила показники професійної придатності та низку протипоказань до оволодіння професійною діяльністю поліцейського кавалериста; удосконалила наукове розуміння психологічних чинників діяльності працівників кінної патрульної поліції; обґрунтувала специфічні напрями системи психологічного забезпечення поліцейських кінного підрозділу поліції; запропонувала оригінальні наукові підходи щодо можливостей процедури проведення основних напрямів роботи з особовим складом Національної поліції України, враховуючи специфіку виконуваної діяльності, та надала рекомендації щодо реалізації системи психологічного забезпечення у кінному підрозділі поліції. Висновки і пропозиції авторки в сукупності забезпечують цілісність наукової новизни проведеного дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні методи дослідження, які авторка використала у роботі, базуються на аналізі великого масиву джерел літератури, включаючи провідні дослідження з обраної проблематики в рецензованих фахових виданнях. Результати дослідження сформовані внаслідок обстеження достатньої кількості респондентів: 100 працівників кінних підрозділів ГУ Національної поліції України у Житомирській, Львівській, Київській, Харківській та Дніпропетровській областях. Аналіз отриманих даних проведений коректно та дозволяє використовувати результати дослідження у

подальшому обговоренні. Висновки, наукові положення та рекомендації засновані на опрацьованих автором даних власного дослідження з проведенням відповідного статистичного аналізу, що підтверджує їх достовірність, є логічним підсумком отриманих результатів дослідження.

Окрім того, основні положення дисертації викладені у 5 наукових статтях, в тому числі: 3-х фахових виданнях України та 2-х – міжнародних; основні результати та висновки роботи оприлюднені у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських конференцій: «International scientific innovations in human life. Proceedings of the 13th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House» (Великобританія, м. Манчестер, 6-8 липня, 2022 р.); «Забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану» (м. Київ, 8 липня, 2022 р.); «Міждисциплінарні дослідження: гуманітарні та природничі науки» (м. Одеса, 22-23 липня, 2022 р.); «Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень» (м. Суми, 7 жовтня, 2022 р.); «Психічне здоров'я особистості у кризовому суспільстві» (м. Львів, 28 жовтня 2022 р.).

Практична значущість результатів дослідження. Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації впроваджені в освітню та науково-дослідну діяльність Національної академії внутрішніх справ та практичну діяльність Управління патрульної поліції в м. Києві Департаменту патрульної поліції, що підтверджено відповідними актами впровадження:

– освітньому процесі – при підготовці та проведенні лекцій, семінарських та практичних занять із здобувачами вищої освіти з навчальних дисциплін «Актуальні проблеми кримінальної психології», «Юридична психологія», «Теоретико-методологічні проблеми юридичної психології», «Професійно-психологічна підготовка», «Психодіагностика» (акт впровадження НАВС від 12 червня 2023 р.);

– науково-дослідній діяльності – для проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем юридичної психології (акт впровадження НАВС від 19 червня 2023 р.);

– практичній діяльності – при проведенні занять з професійної психологічної підготовки працівників кінної патрульної поліції (акт впровадження Управління патрульної поліції в м. Києві Департаменту патрульної поліції від 04 квітня 2023 р.).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертаційна робота Т.М. Мітенко написана літературною українською мовою, характеризується послідовністю та логічністю викладення матеріалу, відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження наукового ступеня доктора філософії. За своєю структурою дисертація відповідає вимогам, що існують стосовно такого виду робіт.

Наукова кваліфікаційна робота Мітенко Т.М. складається з анотації, представленої державною та англійською мовами, списку публікацій дисертантки, у яких розкрито та апробовано ключові поняття дослідження, вступу, трьох розділів та семи підрозділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних літературних джерел, додатків.

Загальний обсяг дисертаційної роботи складає 264 сторінки, з яких основного тексту – 178 сторінок. Список використаних джерел – 234 найменування.

Серед найбільш значущих положень дисертаційної роботи вважаємо за необхідне відзначити наступні.

1. Психологічне забезпечення в Національній поліції України – система організаційно-психологічних заходів, спрямованих на вдосконалення роботи з особовим складом та підвищення ефективності службової діяльності працівників. Основними групами функцій служби психологічного забезпечення слід вважати: організація та проведення професійної орієнтації і професійно-психологічний відбір, здійснення психопрофілактичної роботи, психологічний супровід служби.

2. Суттєвими перевагами кінної поліції є наступні: 1) на відміну від піших, кінних поліцейських видно здалеку, що має превентивний ефект для потенційних правопорушників; 2) представник правоохоронних органів може

контролювати дії на віддаленій відстані та здатен в лічені секунди прибути на місце вчинення правопорушення, що унеможливило втечу правопорушника; 3) полегшується виконання службового обов'язку для самого поліцейського, оскільки виявлення правопорушників, їх затримання, припинення незаконних дій завдяки мобільності скорочує час на їх здійснення; 4) спрощується супровід масових заходів та контроль за їх проведенням (демонстрації, страйки, масові ходи, святкування, спортивні змагання і т.ін.); 5) використання коней доцільне для створення бар'єрів в місцях нескоординованого пересування маси людей, спрямування людського потоку за їх допомогою набагато простіше і зручніше в усіх відношеннях, оскільки протікає більш природно і часто не потребує додаткового персонального контакту поліцейського з учасниками ходи; б) ефективним є залучення кінних поліцейських до пошуків зниклих людей, а також у рятувальних операціях, оскільки це значно скорочує час пошуку і розширює можливості охоплення території.

3. Основним положенням психологічної підготовки працівників кінної патрульної поліції до виконання професійних завдань є системний підхід, що включає в себе багатовекторний комплекс заходів, спрямованих на формування у поліцейських професійно важливих якостей, таких як: психологічна урівноваженість; емоційно-вольова загартованість; вміння долати страх та інші негативні психічні стани; вміння адекватно реагувати на психологічні і фізичні навантаження; психологічна готовність миттєво та рішуче застосувати табельну зброю, спецзасоби та заходи безпосереднього фізичного впливу до осіб, які злочинно посягають на права і свободи громадян.

4. Протипоказаннями до оволодіння професійною діяльністю поліцейського кавалериста слід вважати: підвищену тривожність, агресивність, сенситивність, низький рівень лабільності нервової системи, розвиток певної акцентуації характеру, страх невдач та дефіцит спілкування, негативні характерологічні риси гіпостенічного типу реагування, підвищений нейротизм, емоційна нестійкість, конформність, вразливість, відсутність емпатійності, когнітивну та афективну ригідність.

5. Обґрунтовано доцільність впровадження в систему психологічної підготовки окремого блоку, присвяченого специфічності виконуваної діяльності кавалериста підрозділу кінної поліції, метою якого є формування професійно важливих знань з зоопсихології та правил взаємодії зі службовими тваринами. Описано сутність такого блоку психологічної підготовки кавалериста, що стосується формування знань з основ зоопсихології. При цьому слід враховувати, що у коней розвинуте вміння переймати та розуміти емоційний стан людини, а також вони мають свої індивідуальні особливості, характер та темперамент. Тому вивчення психології тільки покращить процес встановлення контакту та взаємодію зі службовою твариною. Оволодіння основними правилами несення служби верхи та ознайомлення з різними проявами поведінки тварини удосконалить систему та сприятливо вплине на формування психологічної готовності, підтримуватиме функціональний стан кавалериста кінного підрозділу на оптимальному рівні.

6. Подані у роботі висновки щодо показників психологічних особливостей особистості кавалериста, характерологічних особливостей, зокрема – акцентуацій характеру, мотиваційного профілю особистості працівника кінної патрульної поліції, вибудовують ієрархічну модель особистості, визначають переважаючий тип професій серед поліцейських кінного підрозділу поліції. Узагальнення отриманих даних надало можливість здобувачці побудувати психограму поліцейського кінного підрозділу Національної поліції. Остання має незаперечне практичне значення та може бути використана у роботі психологів-практиків системи МВС України.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення дисертації та наукових публікацій здобувачки фактів порушення академічної доброчесності виявлено не було.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Звертаємо увагу здобувачки на певні дискусійні моменти дисертаційної роботи, що потребують уточнення чи додаткової аргументації під час захисту.

1. На нашу думку, здійснюючи структурно-функціональний аналіз психологічних чинників діяльності працівників кінної патрульної поліції (розділ 1), здобувачка приділяє надмірну увагу функціонуванню Національної поліції України та патрульної поліції. Робота значно виграла б, якби в ній більш детально висвітлювалася специфіка саме кінного патрулювання в умовах великого міста (основний обсяг емпіричного матеріалу був зібраний у м. Києві), в паркових зонах, у сільській місцевості, при проведенні масових заходів тощо. Це дозволило б окреслити більш широкі перспективи впровадження послуг поліцейських-кавалеристів в охорону громадського порядку.

2. Матеріали підрозділу 1.3 «Теоретичне та нормативно-правове обґрунтування системи психологічного забезпечення діяльності працівників кінної патрульної поліції» виглядали б більш органічно в контексті підрозділу 3.1 «Нормативно-правова модель психологічного забезпечення та її вплив на ефективність діяльності кінної патрульної поліції». Такий підхід дозволив би уникнути певної надлишковості звертання до нормативно-правових документів в дисертаційній роботі з психології.

3. При створенні професіограми та психограми кавалериста доцільно було б порівняти одержані дані з аналогічними переліками стосовно інших фахових напрямів. В українській юридичній психології існує вже досить давня традиція надавати відповідні порівняльні таблиці, що дозволяє більш чітко окреслювати професійну та психологічну специфіку кожної з професій.

4. Видається надлишковим опис методик, що будуть використані при проведенні емпіричного дослідження (підрозділ 2.1). Більш інформативним методологічним підходом ми вважаємо обґрунтування взаємозв'язку між показниками окремих методик. Окрім того, це відкриває можливості до скорочення обсягу психодіагностичного інструментарію при проведенні професійного психологічного відбору.

Зазначені дискусійні положення та зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Мітенко Тетяни Миколаївни, оскільки не стосуються найбільш значущих положень і висновків роботи.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Мітенко Тетяни Миколаївни на тему: «Психолого-правові засади удосконалення професійної діяльності працівників кінної патрульної поліції», подана на здобуття ступеня доктора філософії, за своїм змістом, одержаними науковими результатами, актуальністю, новизною та іншими ознаками є самостійною завершеною науковою роботою, що містить суттєві положення для розвитку наукової психології. За науковою та практичною значущістю здобутих результатів відповідає спеціальності 053 «Психологія» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 р. № 283), наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 р.) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка – Мітенко Тетяна Миколаївна – за результатами проведення публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія».

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри соціології
та психології факультету № 6
Харківського національного
університету внутрішніх справ

Юлія БОЙКО-БУЗИЛЬ

Факівець ВАСА Кирилівна О.